

Három költő, három világ

A költő mindig önmagáról beszél, a legtisztább líra mindig vallomás. Mégis, ebbe a személyes vallomásba az egész világ gondja-baja belefér. A költő öröme, bánata, szerelme legbensőbb ügye de egyben általános emberi is: mindenki saját öröme, bánatára szerelmére ismerhet benne. De ezen túlmenően a költő véleménye a világról, a politikáról, egy nép, egy osztály életéről, jövőjéről szintén lehet vallomás, ha ezeket a problémákat nemcsak „megverseli”, hanem átéli, szenvedélyes belső ügyévé teszi. Ez persze nemcsak, sőt elsősorban nem elhatározás kérdése, mert az ember érzése nem program szerint alakul. A költő élethelyzete, sorsa, közvetlen élményvilága az elsődlegesen meghatározó tényező, ezt színezi, alakítja egyéni karaktere, világnézete, művészi célja.

EÖRSI ISTVÁN

VÁLTOZATOK

EGY KÖZHELYRE

Példát bárhol is vehetnénk, de most a legújabb verseskötetektől idézünk harmat. Eörsi István kötete — *Változatok egy közhelyre* — már egy kiforrott egyéniséget tükröz. Élményvilága zárt, s elsősorban gondolati ihletésű. Nem indulatokról, nagy érzelmi kitörésekről vall, hanem állapotokról, következtetésekről.

Eörsi önmaga helyét keresi a világban, az élet értelmét, az emberiség sorsát, célját kutatja. Kiindulópontja egy közhely: „Meghalni mindig ráér az ember”. Innen, a halál szomszédságából nézve bizakodásra nincs túl sok ok. Ezért a versek többsége fanyar, ironikus hangvételű, szkeptikus. Verseit sokszor csak egy frappáns ötlet emeli az átlag fölé, máskor meg éppen ez a szellemi erőfeszítés, az újat keresés degradálja művészi játékká, mutatvánnyá.

Eörsi költői törekvéséből következik, hogy a konkrét valóság, az itt és a most, közvetlenül nincs jelen verseiben. Korunk — úgy, mint az atomkor — világunk — mint a modern élet egésze — minden fontos sorában tükröződik; ezek nélkül érthetetlenlenné is válna a költő szorongása, kételye. Ennyiben a helyhez és időhöz kötött Eörsi élményvilága, a magyar valósághoz azonban csak annyiban kapcsolható, amennyiben ez is részese és függvénye az egész világ változásainak.

ÁGH ISTVÁN

RÉZERDŐ

Ágh István *Rézerdő* című kötete még inkább a belső valóságra koncentrált. Verseinek együttese egyetlen felismerésre épül: az idő múlik, s mi is elmúlunk vele. Nem új gondolat ez, de az ifjú- és a felnőttkor határára minden ember átéli, s valamiképpen mindenkinek meg kell birkóznia vele.

Ágh István kötete így egy nagyon szubjektív, ugyanakkor egy nagyon is általános, tipikus lelkiállapot költői megfogalmazása. A gyermeknek nincsenek, illetve nagyon pontatlannak az időről és a térről kialakult fogalmai. Csak a felnőtt ember érti meg igazán: milyen nagy idő van mögötte, s milyen nagy a világ, amiben él. A térben és időben határtalan valóságban úgy bolyong a költő, mint a mesebeli „rézerdőben”:

mégis megyek, bár nem tudom
minek keresem ami nincsen;
nem mehetek vissza soha,
ahonnan el kellett mennem.

Ebben a véget nem érő kóborlásban szükség van az emberi hangra — vallja a költő —, „hogy érezzük, nem egyedül vagyunk. Kell most az ösztinteség önmagunk iránt, nem vesztetünk el környezetünk sokadalmában, hirdetni kell az embert, hogy hozzá ne fakuljon az életelen világhoz.”

Ágh István költészete figyelmet érdemel, ez a második kötete is azt mutatja, hogy tehetséges, felkészült lírikus.

De az igazi erőpróba és bizonygatótétel még előtte áll, s a későbbi alkotásai fogják megmutatni: tudja-e tágitani, mélyíteni élménykörét s művészi eszközeit.

RATKÓ JÓZSEF

FEGYVERTELENÜL

Ratkó József is fiatal költő, a *Fegyvertelenül* második kötete. Mégis a nagy ígéretek között tartják számon — és méltán. Szenvédeyes hangú, nagy és mély érzelmi indulatokat kiváltó versei joggal népszerűek, hiszen őszinteségben, az esesetekkel való együttérzésben, a társadalmi problémák nyers kimondásában nem sok társa akad.

Lírája kitűnő példa arra, hogy a gyermekkori élmények, a közvetlen környezet milyen parancsolóan meghatározhatja a költő sorsát s költészetének tárgyát, irányát. *Kis ars poetica* című versében ezt így foglalja össze:

Káromkodások,
vasgyuró kalapácsok,
szerszámszívű és földszívű
szántóvetők, kovácsok
között nőttem fel, végül is avégre,
hogy szép szót helyettük találjak
a köre,
a tücsökre,
az égre.

A nehéz gyermekkor, a kétkezi munkában eltöltött ifjúság emléke mélyen bevésődött Ratkó tudatába, s verseiben újra és újra felidézi: panaszlón vagy bátorítón, de leggyakrabban figyelmeztetésül. A mindennapi robot, a világtól elzárt tanyák foglyai, az emberhez méltó élet keretén kívül rekedtek nevében perlekedik a jobb életért és a saját nevében az ország, a nép, az emberiség biztonságáért, félelem nélkül bekéjeért.

Ratkó József elkötelezett költő — bár nem tartja magát annak. De a költő nyilatkozatainál mindig fon-

tosabb, perdöntőbb az alkotása. S a *Fegyvertelenül* — éppen úgy, mint első kötete: a *Félelem nélkül* — egyértelműen elkötelezettségről, pártosságról tanúskodik. Igaz, ez a pártosság, közéletiség nem hasonlít az ötvenes évek elejéről ismert sematikus frázisköltészethez. Ratkó mélyen átéli, a saját legbensőbb ügyévé teszi a közéleti problémákat is, ezért versei szuggesztív erejűek, megrázóak. Egyszerű és közvetlen közlésmódja, világos, tömör versépítése csak fokozza ezt a hatást.

Mégis nem ez a rokonszenves és megkapó közéletiség emeli Ratkó kötetét a másik kettő fölé. Eörsi mesterségbeli tudása bizonyosan nagyobb, Ágh István kötetének intellektuális tartalma sokrétűbb és bonyolultabb, de egyikük sem éri el a vallomásjellegnek azt a hőfokát, amely az olvasót és az írókat széttephetetlenül összekapcsolja. Enélkül pedig nincs igazi esztétikai hatás, de nincs igazi közlés sem. Ratkó mondandóját nemcsak megértjük, de maradéktalanul át is éljük, s nemcsak ismeretekben, gondolatokban, hanem érzelmekben is gazdagodunk. Az igazi költészet pedig itt kezdődik.

Ez a rangsorolás persze nem jelent jóslást. A tehetség kiszámíthatatlan: elapadhat és fölfakadhat. Meg aztán a kritikus — még ha nem akarja is — szubjektív. Jobbnak érzi azt, amit jobban érez.

Simon Zoltán

Utólró tal

Lassan elcsendesedett az uszoda. Már csak néhányan lézengtek, többnyire indulóban. A medence széles nyugalommal terpeszkedett örök ágyában. A kékes víz lassan szürkébe csapott át, s meg-megvilantak benne a helványan világító, falra szerelt lámpák fényei. A hullámok addig dobálták a fénynyalábokat, míg mint valami összetört korsó ezernyi darabra nem estek szét. A különálló „cserép-larabok” betekintést engedtek a tiszta mélységbe.

A szürke háttérből, mintha nem is tartoznának ehhez a nagy beton-teknőhöz, a fehérre mázolt zömök ugrókövek nyújtogatják roppant nyakukat. A magány szomorúvá teszi ezeket a kötömböket. A víz nem simogatja őket, s ha néha loccsan is rájuk valamennyi, már korbácsként szánt végig rajtuk.

A férfi, aki az előbb a pad mellett állt, szorosabbra húzta magán köpenye zsinórját, beledugta lábát gumisaruja alá és lassan elindult a víz felé. Mereven figyelte a hideg elem lélegzését. Leült az egyik kőre. Végighúzta remegő kezét homlokán, hogy elsimítsa nedves hajfűrtjeit. Egyik lábát egészen az álláig húzta fel. Úgy ült ott mozdulatlan, csak kezét moccantva meg